

Pojasnilo

Josip
Vidmar

Najprej o antologiji: Želim biti natančen in moram povedati, da moj izbor ne more pretendirati na ta naslov. Omejitve, ki so mi bile določene, dasi ne prestrogo, s kolikor toliko »priznanimi avtorji« in s številom pesmi za vsakega od njih, so mi bile nekakšen, res da ne povsem obvezen, predizbor. Toda najtežja omejitev, ki me je vezala, je bil čas. Za teh petindvajset pesniških zbirk sem ga imel na razpolago sorazmerno

malo. Zato je izbor, ki mi je nastal, bolj ali manj improviziran, ni pa resnično predelan in ne do kraja premišljen. Je nekakšen zametek za skromno antologijo naše sodobne lirike. Nič več.

Glede kriterijev: Mislim, da so moji kriteriji dovolj razvpiti, morda celo znani, lahko bi vsaj bili. Pesem je zame posebna koncentracija čustvene energije, ki oblastno vdira v nas, če to hočemo ali ne. Njena vsebina, njen smisel in učinek zaposlujeta naš emotivni organ, obvladata naj ga in dasta trenutku našega življenja polnost, ki nas bo spremljala na naših potih, kot nas spremljajo pomembna in draga doživetja. Njena vsebina in smisel sta lahko kakršna koli: radostna ali žalostna, bridka, objestna, obupana, ogorčena, napadalna, kakršna koli pač. Njihov značaj ni važen, važen je samo osebek, ki se izraža. In ta mora nekdo biti. Spričo te zahteve pa razlikujem med pesniki dva poglobitna tipa. So pesniki, katerim je njihov notranji instrument ubran samo za neke življenjske dožitke, so pa tudi taki, redki, ki zajemajo s svojimi spevi svojo celotno osebnost in vso svojo usodo. Prvi so pevci posameznih pesmi, drugi ustvarjajo opuse in pesniške spomenike. Prvi so nadarjeni, in to za marsikaj, drugi so izrazite osebnosti in narave, ki ustvarjajo pod nekakšno usodno oblastjo. Ta daje vsemu njihovem delu pečat enotnosti, nujnosti in brezpogojne prepričevalnosti...

O izboru: Neko mračno in tragično obsedenost vidim v delu Daneta Zajca, čigar navdih je težak in zmeraj bolesto pošten. Življenjsko gorje bruha iz vsakega njegovega stiha, iz vse njegove prebogate metaforike. Toda v njegovi tvornosti manjka prava obvladanost. Kjer se uveljavi ta, mu nastajajo pesmi, ki so nekako nujne in res polne prepričevalnosti. — Izrazito osebno kantileno imajo pesmi Jožeta Udoviča, čigar zavzetost ali prevzetost,

zamišljenost so mu usodno dane. Njegov navdih ni grozoten, kakršen je Zajčev, marveč je blag in poetično temačen, kljub temu pa močan. Tudi Udovič je včasih neobvladan, zaradi česar njegove metafore često duše druga drugo. Toda tiha, melaholična ljubezen do skrivnosti, ki jo zdaj sluti, zdaj izgublja, zdaj hrepeneče išče in lovi, je prisotna v vsej njegovi poeziji kot njegova notranja usoda. — Gregor Strniša. V njegovi pesmi vidim občutno patološko primes, ki postavlja njegov čustveni svet v posebne periferne predele življenja. V njem živi neugnano nagnjenje do pošastne in grozotne tematike, ki jo pogosto obravnava malce estetsko marinirano in jo izpoveduje z iskano, rafinirano govorico v monotono stereotipnih ciklih, v katerih nadomešča rimo z asonanco in v katere vpleta tudi folklorne in sorodne artistične elemente. Ta estetska mariniranost mu slabi prepričevalnost in daje često njegovim ciklom in stvaritvam značaj hladnih in neobveznih pripovedk, toda njegova duševna iritacija je pristna.

Ostale pesnike od starejših do najmlajših, ki so tukaj zastopani, štejem med pesnike posameznih pesmi, četudi imajo seveda vendarle vsak svoj značaj in vsak svojo potenco. Tako zadržano otožnega, oblikovno dognanega Vipotnika, razumsko konstruktivnega Bora, hladnega Minattija, razboljenega Krakarja, razumnega Zlobca, humorno duhovitega melanholika Menarta, gladkega Kajetana Koviča, lahko veterinjaškega Pavčka, materinsko S. Vegri, tihega Levca, preprosto neposrednega Kuntnerja, malce grozljivo Makarovičevo in veselega E. Fritza.

Med pesniki, ki jih nisem mogel sprejeti v ta izbor, so trije: Taufer, Zagoričnik in Šmit, popolnoma nezanimivi, čeprav so nezanimivi vsak po svoje. Taufer zaradi svojega popolnoma praznega avantgardizma, Zagoričnik zaradi podobne tendence, ki pa je vrhu tega neobgledna, in Šmit zaradi svoje tradicionalistične praznosti. — Potem je tu še hrupni Šalamun s svojim smislom in s svojo potrebo po kalamburju in še s prizadevanjem, da bi z golim in pustim naštevanjem obsegel človeški kozmos, kar vse nekateri označujejo kot nekakšno vesoljsko eksplozijo. Če gre tu res za eksplozijo, gre za eksplozijo besed v človeku dovolj banalnega okusa brez misli in vsebine, ki pravzaprav brije norce. — V knjigi Franceta Forstneriča Pijani Kurent nisem našel razloga, da bi iz celote tega dela iztrgal posamezen del, ki se vsi odlikujejo z nekakšno modernistično neobvladano dikcijo. — In naposled še Niko Grafenauer, ki zanika pravzaprav pesmim vsak smisel. Njegova poezija hoče eksistirati brez zveze s pomenljivostjo besed. Eksperimentator, ki eksperimentira, dejal bi v nekem smislu nadarjeno in celo z duhom, njegovi izdelki pa seveda ne govorijo nič, ne zbujaajo čustev, marveč te kvečjemu presenečajo s popolnoma hladno domiselnostjo, ki pa že pada kdaj pa kdaj v maniro, katere ni težko opaziti.

Obračun: Če naposled primerjam naš čas glede pesniške produktivnosti z razdobjem med obema vojnama, kar nemara pričakuje od mene tovariš urednik, ne vidim ne kvantitativne razlike med obema, še manj pa morem priznati kakovostno prednost sedanosti, ki bi pomenila v zgodbah naše lirike tak ali drugačen napredek. Med obema vojnama so poleg Župančiča nastopali pesniki: Alojz Gradnik, Pavel Golia, Lili Novy, Fran Albreht, Igo Gruden, Miran Jarc, Božo Vodusek, Mile Klopčič, Tone Seliškar, Anton Vodnik, Srečko Kosovel in še veliko drugih. In če bi čednosti pevec enega in drugega časa položili na tehtnico sv. Mihela, na kateri sta tehtala vsak svoje pesmi Petrarka in Prešeren, resnično ne vem, katera skodela bi bila

težja in katera bi poletela navzgor. Sicer pa to ni tako zelo važno, kakor se zdi iz ne prav pomirljivih razlogov nekaterim današnjim kulturnim oblikovalcem, med katere je zašel, kakor vidim, tudi urednik Ciril Zlobec. Plima in oseka snujeta tudi v kulturi in tudi v pesništvu.

Cene Vipotnik

JESENI Postal se sam na travnatem pologu
nasproti se mi jezero blešči —
in ko hiti pogled po večnem krogu
strmih gora, kjer zgodnji sneg leži,
vem, da jesen neubranljiva
poletni žar pogaša in prekriva.

Trenutek le in od strani večerne
se zadnjič po vrhéh zalesketa,
in potemné sinjine neizmerne
nad tihi svet razpetega neba:
takrat, kot bi zbudila jo tišina,
potrka v meni mračna bolečina.

In kar je daleč, k srcu se primika:
— o ljubeznive priče vročih dni! —
ob jezeru si tenka jerebika
čez vale neutolažena želi...

Kaj so se res že rdeči ji kobuli
porazkipeli, v veter se razsuli?